

ΤΑΞΕΙΔΙΑ ΕΙΣ ΤΗΝ ΘΡΑΚΗΝ¹⁾

ΑΔΡΙΑΝΟΥΠΟΛΙΣ

Ἑθρ. ἀρχ. ἀβ.
- ΓΣ' 194/
σ' 65-82.

21) Ἀπὸ τὸ βιβλίον τοῦ G. F. Abbott: *Record of Sir John Finsc's, Embassy 1674—1681, London 1920.*

(Σελ. 93) Ἐξ μίλια μακρὰν τῆς Ἀδριατικοῦ πόλεως συνήντησαν τὸν ἄγγλον πρεσβευτὴν Γάλλοι καὶ Ὀλλανδοί, κατοικοὶ τοῦ Πέρα, οἱ ὅποιοι εἶχον μεταβῆ διὰ περιουσίαν εἰς τὴν Ἀδριανοῦπολιν. Ἄπλοϊ πολῖται, χωρὶς ἐπίσημον ιδιότητα, προσετέθησαν εἰς τὴν ἀκολουθίαν τοῦ πρεσβευτοῦ.

Συγκρίζομεν τὴν ἰσοτιμίαν μᾶς καὶ ἐνοῦς μετὰ μεσημβρίαν, παρουσιάζονται ἔμπροσθέν μας· μεγαλοπρεπεῖς θύκοι, σπηλοὶ λευκοὶ μιναρέδες, ὑποκόκκινοι ὄροφοι σκεπασμένοι με χρυσίδια μεταξὺ πρασίνων φύλων—ὄνειρον ὠραιότητος πόλεως.

Δύο μίλια ἔξω τῆς μαγικῆς πόλεως, ὅπου ὄραϊον κίσκι εὐρίσκετο πλησίον ἀστραπτύσης βρύσεως, δωδεκάς ἀκολουθῶν ἀναμένουν με δωδεκάδα ἀλόγων τοῦ Σουλτάνου· ὅλα τὰ ἄλογα λαμπρά, καὶ ὅσον τὸ δυνατὸν πλουσίως κοσμημένα με χρυσὸν καὶ ἄργυρον· τὸ ἄλογον διὰ τὸν πρεσβευτὴν λάμπον ἀπὸ πολυτίμους λίθους καὶ μαργαρίτας ἀπαστράπτοντας. Ὁ πρεσβευτὴς καταβαίνων ἀπὸ τὴν sedia του ἱππεύει τὸν ὄραϊον ἵππον, ἔπεται ἡ ἀκολουθία του καὶ ἡ ἔφιππος συνοδεία ἐκκινεῖ. Ἀνὰ προχωροῦν πολὺ καὶ τοὺς συναντᾷ τιμητικὴ φρουρὰ ἐξήντα τσαούσηδων ὑπὸ τὸν τσαούσμπαση. Αἱ δύο συνοδεῖαι ἀνταλλάσσουν τὰς συνήθεις φιλοφρονήσεις, ἡ τιμητικὴ φρουρὰ ἐπιστρέφει καὶ ἡ ἀκολουθία εἰσέρχεται εἰς τὴν πόλιν. Ἦτο θριαμβευτικὴ εἴσοδος με οἶαν λαμπρότητα θὰ ἐπεθύμει τις. Πρῶτοι ἐβάδιζον οἱ τσαούσαι με τὰ ὑψηλὰ λευκὰ ἐπίσημά των σαρίκια ἀνὰ δύο. Μετ' αὐτοὺς ἵππευον ὁ τσαούσμπασης καὶ ὁ καπουτζίμπασης με ἐπισήμους στολάς, μακροὺς χιτῶνας χωρὶς μανίκια ἐκ χρυσοῦ με πλούσιον

1) Ὁρα «Θρησκευτικὰ» ΓΓ' σ. 258—265.

(Σελ. 151) Οἱ Cordeliers [Ἴσπανοὶ Φρέριδες τῆς Ἱερουσαλήμ] καθ' ὄλον αὐτὸ τὸ διάστημα ἔμειναν μὲ τὸν Sir John πληροῦντες τὰ ὄτα του ἡμέραν καὶ νύκτα μὲ τὴν ἐξιστόρησιν τῆς τύχης των.

(Σελ. 153—157) Εἰς τὸν ἱππότην [Sir Thomas Baines] ἔλαχε ἡ μοῖρα νὰ συναντήσῃ μίαν μᾶλλον ἐνδιαφέρουσαν φυσιογνωμίαν—τὸν λίαν τιμώμενον καὶ ἀπεχθῆ Σείχ Βανῆ ἐφένδην, πρῶτον σύμβουλον καὶ ἱεροκήρυκα τοῦ Σουλτάνου, ἅγιον ἄνθρωπον ὅστις ἐγνώριζε πῶς νὰ διατηρῇ τὴν αὐτοκρατορικὴν εὐνοίαν καθησυχάζων τὴν αὐτοκρατορικὴν συνείδησιν ἐπὶ τοιούτων σημείων δηλ. πῶς νὰ διαθέτῃ τις διὰ τὸ κυνήγιον καὶ τὸ χαρέμι ὅ,τι ἦτο προωρισμένον διὰ τὸ κράτος. Ὁ Μ. Βεζύρης Ἀχμέτ Κιουπροῦλῆ ἀπέφυγε φρονίμως νὰ κάμῃ ἀνταγωνισμὸν εἰς τὸν φημισμένον αὐτὸν ἅγιον, λαμβάνων αὐτὸν ὡς συνεργάτην. Ὁ Βανῆ, ὅπως μᾶς τὸν περιέγραφε ὁ αἰδεσ. John, ἦτο ἀπεχθής, καμπουράκος μὲ ζουριασμένους μῦς, καὶ τὸ ἓνα του μάτι μικρότερον τοῦ ἄλλου, ὡς ἂν εἶχε μαζεύσῃ στὴ μπουγάδα, πρὸ ἀσχημομούρηι ἅγιον δὲν ἦτο δυνατόν νὰ φαντασθῇ τις. Ὁ Βανῆς ἦτο φανατισμένος διὰ τὴν θρησκευτικὴν ἀκαθόγητα. Δὲν εἶνε εὐκόλον νὰ ἀποφανθῇ τις ποῖον ἐκ τῶν ἀκαθόγητων εἴσει περισσότερο, τὸν μωαμεθανὸν αἰρετικὸν ἢ τὸν ἁπλοῦς χριστιανὸν. Ὅπωςδήποτε μεταξὺ τῶν τελευταίων εὐρίσκοντο τὰ ἐλλειπτότερά των θύματα. Ἀκόμη ἀπὸ τὸ 1661 εἶχε κηρύξῃ ὅτι ἡ κατάπτωσις τῆς ὀθωμανικῆς αὐτοκρατορίας ὀφείλετο εἰς τὴν μεγάλην ἐλευθερίαν, ἢ ὅπως ἐπετίπετο εἰς τοὺς χριστιανούς ἑλληνοκόους νὰ ζοῦν μεταξὺ τῶν Τούρκων καὶ νὰ τοὺς προμηθεύουν κρασί. Αἱ πυρκαϊαὶ καθὼς καὶ αἱ ἐπιδημίαι ἀποδοῦναι μετεδόθησαν εἰς τὴν Κωνσταντινὴν ἀπεδίδοντο ὁμοίως εἰς τὴν Ἰσταν. Ὁργὴν ὡς συνέπεια τῆς τοιαύτης ἀναρμόστου ἀνεκτικότητος. Κατὰ προτροπὴν του ἐξεδόθησαν αὐτοκρατορικαὶ διαταγαὶ ἀπαγορεύουσαι τὴν ἀνοικοδόμησιν ἠρειπωμένων ἐκκλησιῶν καὶ τὴν χρῆσιν τοῦ κρασιοῦ. Καὶ ἐνῶ ὁ Σουλτάνος ἠθέλε νὰ τιμωρῇ διὰ θανατικῆς ποινῆς τοὺς οἰνοπότας, ὁ Σείχης τοὺς ὑπέσχετο αἰωνίαν τιμωρίαν εἰς τὸν μέλλοντα αἰῶνα. Κάθε Παρασκευὴν ἄφριζε πότε εἰς ἓνα τζαμί καὶ πότε εἰς ἄλλο, καὶ ὁ Σουλτάνος ὁ ἴδιος ἦτο προσεκτικὸς ἀκροατὴς εἰς τὰ κηρύγματά του. Ὅπωςδήποτε λυπεῖται τις ὅταν μανθάνῃ ὅτι ὁ Βανῆ ἐφέντης κατέπνευεν ἐν τῷ κρυπτῷ μεγάλας ποσότητας τοῦ ὑγροῦ, τὸ ὅποιον ἀπὸ τοῦ ἄμβωνος ἀνεθεμάτιζε. Δυνατὸν ἐν τούτοις δι' αὐτόν, ὅπως συμβαίνει καὶ μὲ ἄλλους ἁγίους ἀνθρώπους, νὰ ἔδιδεν ἰδίαν ἄδειαν εἰς τὸν ἑαυτὸν του ἐπὶ τοῦ προκειμένου. Τὸ βέβαιον εἶναι ὅτι ἐθεώρει ὅτι, ἐπιθυμία αἱ ὅποιαι εἰς κοινὸν θνητὸν ἦσαν ἀμάρτημα, ἦσαν ἐπιτετραμμέναι εἰς ἓνα ἅγιον ἄνθρωπον.

Εἰς ἀπὸ τοὺς δραγομάνους τοῦ Sir John καὶ ὁ ἀποστάτης κόμης Bocareschi ἐστάλησαν νὰ τὸν ζητήσωσι συνέντευξιν. Ἐφεραν τὴν ἀπάντησιν ὅτι ὁ Sir Thomas θὰ ἐγένετο εὐμενῶς δεκτός. Πράγματι μετέβη καὶ

μῆς διπλῆς μοτιτίας, τὴν ὁποίαν ἐκράτησα νὰ πῶ εἰς ὑγίαν τῆς μεγαλειότητός κατὰ τὴν ἡμέραν τὴν ὁποίαν ἤθελον λάβει τὰς διομολογήσεις μου. Ὁ τρόπος αὐτὸς μὲ τὸν ὁποῖον ἤραχτο εἰς ἐπαφὴν μὲ τοὺς Τούρκους ἦτο τόσον καινοφανής, ὥστε ἐπέφερε τὴν προσοχὴν τῶν συναδέλφων του.

Καὶ ἐπὶ ἄλλου ἀντικειμένου ὁμοίως ὁ Sir John ἐδείχθη ἀδιαφορῶν εἰς τὴν γνώμην τῶν γειτόνων του. Εἰς τὴν Ἀδριανούπολιν εὗρίσκετο εἰς ἐξώλης Ἰταλὸς ἀλλαξοπιστήσας, ὁ κόμης Bocareschi· τὴν ὄλως ἀνεπιθύμητον αὐτὴν γνωριμίαν ὁ πρεσβευτὴς τὴν συνεμερίζετο μὲ τὸν αἶδωσ. John Covel. Ὁ Ἄγγλος ἐφημέριος ἐγνώριζε τὸν Κόμητα ἐπὶ ἔτη καὶ δὲν ἐλανθάνετο εἰς τὴν ἐκτίμησιν τοῦ ἀτόμου τούτου. Αὐτὸς ὁ Bocareschi, ἔγραφε, ἦτο παρσίτος, ἀστειὸς, εἶχε ὀλίγην παιδείαν καὶ ἐγνώριζε τελείως τὰ λατινικά, ἀλλ' ἔνεκα τῶν ἀθλίων προδοτικῶν του κατορθωμάτων ἐξεδιώχθη ἀπὸ τὴν συναναστροφὴν ὄλων τῶν πρεσβευτῶν. Ἀλλὰ καίτοι ἐγνώριζε τὸν Ἰταλὸν ὡς ἄθλιο κορμὶ καὶ ὡς κτήνος, ὅπως τὸν ὀνομάζει, ἐν τούτοις τὸν μετεχειρίζετο διότι ὁ τυχοδιώκτης ἦτο muteferrika καὶ ἠδύνατο νὰ εἰσέλθῃ εἰς πολλὰ μέρη τὰ ὁποῖα ὁμοίως John ἐπεθύμει νὰ ἐξερευνήσῃ. Μὲ τοιοῦτους σκοποὺς τώρα καὶ ἡ ἐξοχότης του ἐφιλοξένει τὸν ἄθλιον κόμητα εἰς τὸ τραπέζι του σχεδὸν ἡμέραν ἑκάστην.

(Σελ. 136—8) Ἐξεδηλώθη παντάλως ἐν Ἀδριανούπολει, ὁ Σουλτάνος καταφεύγει εἰς τὸ Ἀκ-Βουγά. Ὁ πρεσβευτὴς εἰς τὸ Καραγάτς
(Σελ. 138) Ἐπὶ τέλους ὁ Σουλτάνος ἀποφασίζει νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τὰ ἀνάκτορά του εἰς Ἀδριανούπολιν διὰ νὰ τῷ δώσῃ ἀκρόασιν καὶ τὴν 27 Ἰουλίου μίαν ὥραν πρὸ τῆς ἀνατολῆς, ὅσοι τσαούσαι φθάνουν εἰς Καραγάτς νὰ ὀδηγήσουν τὴν ἐξοχότητά του. Ἀκολουθεῖ μὲ τοὺς συνοδοὺς του, τοὺς ἀπεσταλμένους μέχρι τῆς εἰσόδου τῆς ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ Ἄρδα ξυλίνης γεφύρας καὶ ἀναμένουν ἐκεῖ τοὺς λοιποὺς τσαούσηδες, οἱ ὁποῖοι ἀποτελοῦν τὴν τιμητικὴν φρουράν. Καὶ τότε διελθόντες τὴν γεφύραν ἐπιβαίνουν τῶν ἀλόγων των καὶ ἐκκινοῦν μὲ τὰ χαράγματα.

(Σελ. 148) Παρ' ὅλας τὰς διαταγὰς τοῦ Σουλτάνου τὸ Καραγάτς ἦτο γνωστὸν καταφύγιον διὰ τοὺς πότας. Κατὰ διαστήματα ὁ ἀγὰς τῶν γενιτσάρων μετέβαινε ἐκεῖ νὰ ἰδῇ ἂν ὁ νόμος τηρεῖται. Ἐπειδὴ ὁμως ἐτησίως ἀπελάμβανε 10000 τοῦλάχιστον δολλάρια ἀπὸ τοὺς παραβάτας, εἰδοποιεῖ αὐτοὺς μίαν τοῦλάχιστον ὥραν πρὸ τῆς ἀφίξεώς του. Ὁ μεγαλειέτερος διανομεὺς οἰνοπνευματικῆς παρηγορίας τοῦ χωρίου, φίλος τοῦ ἄγγλου ἐφημερίου Covel, ἦτο ὁ ἱερεὺς τοῦ χωρίου, ὁ ὁποῖος ἔθετε τὸ ἐμπόρευμά του ἐν ἀσφαλείᾳ κρύπτων αὐτὸ εἰς τὴν ἐκκλησίαν. Οἱ Ἄγγλοι δὲν ἦτο δυνατόν νὰ ἐπιτρέψουν εἰς τοὺς Ἕλληνας καὶ τοὺς Τούρκους νὰ τοὺς υπερβάλουν εἰς αὐτό. Καὶ ἐπομένως ἐπικινῶν ὡς νὰ εὔρουν παρηγορίαν καὶ πνίξουν τοὺς φόβους των διὰ τὴν πανώλην.

φοράν μεταξὺ αὐτῶν καὶ τῶν καθολικῶν. Ὅτι ἔπρεπε νὰ δεχθοῦν ὅτι ἦτο δίκαιον καὶ λογικὸν καὶ διὰ μακρῶν ὑπεστήριξε τοὺς καθολικοὺς.

Ὁ Πατριάρχης ἀνεχώρησε πολὺ δυσαρεστημένος. Μετ' ὀλίγας ἡμέρας ἔγραψε ὅτι δὲν ἠσθάνετο καλὰ τὸν ἑαυτόν του νὰ ἐπισκεφθῆ ἰδιωτικῶς τὴν ἐξοχότητά του, ἀλλ' ἐζήτησε νὰ τῷ σταλῆ ὁ κ. Covel [ὁ ἐφημέριος] διότι ἐπεθύμει νὰ εἶπῃ μερικὰ πράγματα τὰ ὁποῖα δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ λεχθοῦν εἰς ἐπιστολήν.

Ὅτε μετέβη ὁ Covel, ὁ Δοσίθεος τῷ εἶπε ἀπεριφράστως ὅτι ἐγνώριζε ὅτι ὁ πρεσβευτὴς ἀνέλαβε τὸ μέρος τῶν καθολικῶν διὰ χρήματα καὶ ὅτι ἦτο ἀποφασισμένος νὰ γράψῃ εἰς τὸν βασιλέα τῆς Ἀγγλίας καὶ εἰς τὸν Ἀρχιεπίσκοπον τοῦ Canterbury περὶ τούτου.

Ἐν τῷ μεταξὺ ὅμως γράμματα ἔφθασαν εἰς τὸν πρεσβευτὴν ἀπὸ τῆς Ἀγγλίας ὅτι οἱ ὑπὲρ τοῦ καθολικισμοῦ προσπάθειαι ἦσαν εἰς κακὸν δρόμον. Τὸ Κοινοβούλιον τὴν 13 Ἀπριλίου 1675 ἐψήφισε νέον νόμον κατὰ τῆς παπῶσύνης. Ὑπὸ αὐτὰς τὰς περιστάσεις ἡ ἐξοχότης του ἐνόμισε καλὸν νὰ μετριάσῃ τὸν ἐνθουσιασμόν τῶν διὰ τοὺς Cordeliers καὶ ἤρχισε λέγων ὅτι δὲν θὰ προσέθετε ἄρθρον ὑπὲρ αὐτῶν εἰς τὰς διομολογήσεις ἀλλὰ προσεπάθει νὰ ἐπιτύχῃ κατὰ Σερφ ὑπὲρ αὐτῶν. Εἰς τὴν ἀλλαγὴν αὐτὴν τῆς στάσεώς του οἱ Φρένδεσ ἐδουλοῦντο πολὺ καὶ τὸν ἐβίασαν νὰ ἐκπληρώσῃ τὴν ἀρχικὴν του ἀποστολὴν καὶ τοῦ προσέφεραν περιουσιακά χροῖματα. Ἐσπένθησαν ὅμως ἠναγκασμένοι νὰ μείνουν εὐχαριστημένοι μὲ τὸ ὅτι ὁ Sir John τοὺς ἐπεσκέδῃ. Κατὰ δὲ αὐτὸ ἀκόμη ἦσαν ἠναγκασμένοι νὰ περιμένουν.

(Σελ. 131). Ὁ πρεσβευτὴς εἶχε μεγάλον ἀγγλικὸν σκύλον, ὁ ὁποῖος κατέβαλλε μόνος του ἀρκούδας μεγάλων διαστάσεων καὶ ἀγριότητος. Γνωρίζων τοῦ κυνηγοῦ Σουλτάνου τὰς ἐπιθυμίας ἔσπευσε νὰ τῷ στείλῃ τὸν ἄγριον αὐτὸν σκύλον ὡς δῶρον, τὸ ὁποῖον πολὺ ἠψαρίστησε τὸν Σουλτάνον.

Κατὰ τὴν ἐν Ἀδριανουπόλει διαμονὴν τοῦ Sir John ἡ μέθη μεταξὺ τῶν Τούρκων ἦτο κοινὴ εἰς ὅλας τὰς τάξεις καὶ ἰδίως ἐξεδηλοῦτο εἰς τοὺς κύκλους τῆς αὐλῆς. Μὲ τὴν ἐξαίρεσιν τοῦ Σουλτάνου καὶ τοῦ Μουφτῆ σχεδὸν δὲν ὑπῆρχε ἄλλος νηφάλιος μεγαστάν. Εἶδον, γράφει, ὁ ἐφημέριος τῆς ἀγγλικῆς πρεσβείας τὸν Βεζύρην ὡς ἐκ τούτου πολλὰκις ἄρρωστον. Δυστυχῶς τούτο ἦτο ἀληθέςτατον. Ἐπομένως μὲ κρασί προσεπάθει νὰ θέλξῃ ὁ Sir John ὅσους οἱ δραγοῦμαινοὶ του ἠνώχλουν. Τοὺς ἔστειλε κατὰ διαλείμματα δαίματα ἀπὸ τὴν ἀποθήκην του καὶ πάντοτε ἠρώτα πῶς τὰ ἐξετίμουν. Τὰ κρασιά του, τῆς Φλωρεντίας δὲν τοὺς ἤρεσκον ἀρκετὰ καλὰ τὰ κρασιά ἀπὸ τὴν ἐπικράτειαν τοῦ πάπα· τὸ κρασί ὅμως τὸ ὁποῖον ἔφερον μαζί μου, ἐξαιρετικῶς ἐξετιμᾶτο καὶ κανὲν ἄλλο δὲν ἐθεορεῖτο ἐφ' ἰσότητά του. Δι' αὐτὸν τὸν λόγον ἔδωκα εἰς τὸν Βεζύρην ὅλο ὅσο εἶχον, ἐκτός

1675, ἀφοῦ διώρθωσε τὰς διαφορὰς του μὲ τὸ Sir John ἀνενέωσε τὰς προσπάθειάς του διὰ νὰ τύχη τῆς συνεργασίας τοῦ Ἄγγλου. Μὲ τὴν πρόθεσιν αὐτὴν κατὰ νοῦν, ἐπισκέφθη τὸν Finch ὀλίγον πρὸ τῆς ἀναχωρήσεως τοῦ τελευταίου δι' Ἀδριανούπολιν καὶ τὸν παρώτρυνε νὰ ὑπερασπίσῃ τοὺς καθολικοὺς φρέριδες παρὰ τῷ M. Βεζύρη καὶ τῷ Σουλτάνῳ, κατηγορῶν τοὺς Ἕλληνας ὡς ὀρθομαθὸν ἀπὸ ἀπίστους προδότας ψεύστας καὶ τιποτένιους. Ὁ Βαῖλος τῶν Βενετῶν ὁμοίως ἐπλησίασε τὸν Ἄγγλον πρεσβευτὴν μὲ τὸν ἴδιον σκοπὸν (Ἐν Ἀγγλίᾳ ἐβασίλευε τότε Κάρολος Β', ὅστις ἠνύθει τὴν ὑποταγὴν τῆς Ἀγγλικανικῆς Ἐκκλησίας εἰς τὸν Πάπαν). Οὕτως συνέβη, ὡς ὑπέρημαχος τῆς Παπῶσύνης νὰ μεταβῇ ὁ Sir John εἰς Ἀδριανούπολιν.

Οἱ φρέριδες τῆς Ἱερουσαλήμ ἔσπευσαν νὰ τὸν ἐπισκεφθοῦν καὶ ἐζήτησαν τὴν προστασίαν τοῦ βασιλέως τῆς Ἀγγλίας, βεβαιοῦντες ὅτι ἦσαν ἔτοιμοι νὰ δαπανήσουν πρὸς τοῦτο 15000 δολλάρια. Ὁ Sir John προθύμως συγκατετέθη εἰς τὸ αἴτημά των καὶ ὑπεσχέθη νὰ ἐνεργήσῃ ἀμέσως. Ὁ Sir John μᾶς λέγει ὅτι τὰ χρήματα τὰ ὁποῖα ἐτέθησαν εἰς τὴν διάθεσιν του θὰ τὰ μετεχειρίζετο νὰ ἐπιτελέσῃ τὰς ἐπιθυμίας διὰ τὴν ἀναμφίβολον κτήσιν τῶν ἐν ἀντιλογία δικαίων. Οἱ φρέριδες βεβαίῳ ὅτι οἱ φρέριδες ἐπρότειναν καὶ ὁ πρεσβευτὴς ἐδέχθη νὰ προσθέσῃ χάριν τῶν ἀρθρῶν εἰς τὰς διανομήσεις, προσθέτων ὅτι ἐπέστειλε εἰς τὸν Sir John τὸ ἄρθρον ὅπως τὸ ἐπετήθειαν ἔτοιμον ἰταλῶν καὶ τουρκιστί.

Ὅπως καὶ ἂν ἔχη τὸ πρᾶγμα ὁ Sir John ἀμέσως ἔτυχε ἰδιαιτέρας συναντήσεως μὲ τὸν κεχαγιᾶν καὶ τὸν προσήκε ἂν ὑπελείφθησαν ἐλπίδες διὰ τοὺς καθολικοὺς φρέριδες. Τῷ ἐπληροφόρησεν ὅτι ὁ M. Βεζύρης ἔστειλε εἰς Ἱερουσαλήμ νὰ πληροφορηθῇ ἐπὶ τοῦ ζητήματος καὶ ὅτι ἡ ἀπόφασίς ἦτις ἐδόθη δὲν θὰ ἐκτελεσθῇ ἕως οὗ ὁ ἀπεσταλμένος του ἐπιστρέψῃ. Συνεπῶς ὁ πρεσβευτὴς παρεκάλει νὰ μὴ κοινοποιηθῇ ἡ ἐκτέλεσις μέχρις οὗ ἦθελον ἀκούσει τί εἶχε νὰ πῇ ὑποδηλῶν ὅτι ἦτο ἔτοιμος νὰ παρουσιάσῃ 15000 λόγους. Ὁ κεχαγιᾶς μὲ τὸν προσηθέστερον δυνατὸν τρόπον παρεδέχθη ὅτι ὑπόθεσις ὑποστηριζομένη τόσον καλῶς ἥξιζε τῆς δεούσης προσοχῆς. Καὶ ὁ πρεσβευτὴς ἀνεχώρησε πεπεισμένος ὅτι αἱ δυσχέρειαι τῆς ὑποθέσεως εἶχον μεγάλως ἐξογκωθῆ. Μόνον ἐφοβεῖτο μήπως ἄλλος διπλωμάτης ἤθελε τὸν προλάβῃ.

Ὅπως ἀνεμένετο ὁ Ἕλλην Πατριάρχης τῆς Ἱερουσαλήμ ταχέως ἐπληροφορήθη τὸ σχέδιον. Καὶ μέσον τοῦ συμπαθῶς διακειμένου ἐφημερίου τῆς ἀγγλικῆς πρεσβείας ἔτυχε συναντήσεως μὲ τὸν πρεσβευτὴν. Πλήρης συγκινήσεως ἡ Μακαριότης του ὑπενθύμισε τὴν ἐξοχότητά του τῆς προστασίας τὴν ὁποῖαν πάντοτε οἱ Ἕλληνες εἶχον ἀπὸ τὴν Ἀγγλίαν καὶ ἐπεθύμει ἡ ἐξοχότης του νὰ τὴν ἐξακολουθήσῃ. Ὁ Finch ἀπήντησε μὲ λίαν προσηνεῖς ἐκφράσεις ὅτι ἡ ἐπιθυμία του ἦτο νὰ ἐναρμονίσῃ τὴν δια-

“Όταν πρεσβευτής τις ἐγένετο δεκτὸς μὲ μεγάλην ἐπισημότητα δύο καθίσματα ἐτίθεντο εἰς τὸ daïs, ἐν διὰ τὸν πρεσβευτὴν καὶ τὸ ἄλλο διὰ τὸν Βεζύρην. “Όταν ἡ ἀκρόασις ἔφερε ὀλιγώτερον ἐπίσημον χαρακτήρα, ὁ Βεζύρης ἐκάθητο σταυροπόδι εἰς τὰ μαξιλάρια του εἰς τὴν κόχην καὶ διὰ τὸν πρεσβευτὴν ἔθετον σκαμνὶ εἰς τὸ daïs — τοῦτο εἶνε λεπτομέρεια τὴν ὁποῖαν πρέπει τις νὰ ἐνθυμῆται. Εἰς τοιοῦτο σκαμνὶ ὁ Sir John ἐτοποθετήθη, ἐνῶ ἡ ἀκολουθία του ἴστατο ὀπισθεν εἰς τὸ ἔδαφος τοῦ δωματίου. Πέριξ εἰς τὸ δωματίον ἴσαντο πολλοὶ τσαοῦσαι καὶ ἄλλοι ἀκίνητοι καὶ σιωπῶντες. Μετὰ ἐν τέταρτον τῆς ὥρας εἰσήλθε ὁ Μ. Βεζύρης (Ἀχμέτ Κιουπρουλῆς). Τὸ σκαμνὶ τοῦ πρεσβευτοῦ μετεφέρθη πλησιέστερον εἰς τὸν Βεζύρην καὶ ἀφοῦ ξανακάθισε ἡ ἐξοχότης του ἐπέδωκε τὴν βασιλικὴν ἐπιστολήν. Αἱ ἀμοιβαῖαι φιλοφρονήσεις ἀντηλλάγησαν διὰ τοῦ Δραγομάνου τῆς Πόρτας δρ. Μαυροκορδάτου, ὁ ὁποῖος ἴστατο εἰς τὸ ἄκρον τοῦ σοφᾶ, εἰς στερεοτύπους φράσεις, αἱ ὁποῖαι δὲν εἶχον ὑποστῆ ἀλλαγὴν ἀπὸ τῆς ἰδρύσεως τῆς Ὀθωμανικῆς αὐτοκρατορίας. Καὶ τότε εἰς τὸν πρεσβευτὴν καὶ τὸν Βεζύρην προσεφέρθη καφές, σερπέτι καὶ ἀρώματα. Τότε ὁ Sir John καὶ οἱ ἀκόλουθοι του περιβλήθησαν μὲ καφτάνια, (τιμητικὰς στολὰς, ρόβας, σὰν νυκτερινὰ καὶ στολισμένα μὲ μεγάλα κίτρινα ἄνθη, ἡμισελήνου καὶ ἄλλα στολίδια). Το ἄκρον ἀπὸ τὸ ὄπισθον πατερισταίοντο ἀπέφερε ἀναλόγως τοῦ βασιμῶν εἰς ὃν ἐδίδετο χρυσὸν ἢ ἀργυροῦν ὕφασμα ἢ μεταξωτὸν μὲ περισσύτερον χρυσὸν ἢ ἀσημι. (Κατόπιν ἀκολουθεῖ ἡ περιγραφή τῶν τελετῶν τῆς περιτομῆς, Μαΐου 11 μέχρι Μαΐου 25 καὶ γάμου Ἰουνίου 10 ἕως Ἰουλίου 2) (σελ. 105—113).

(Σελ. 106). Κατὰ τὰς τελετὰς τῆς περιτομῆς δὲν ὑπῆρχε καὶ ἔλλειψις χριστιανῶν προσηλύτων εἰς τὸν Μωαμεθανισμὸν ἐτοιμῶν νὰ περιτμηθοῦν.

(Σελ. 107). Ὑπῆρχον καὶ πυροτεχνήματα, τὰ ὁποῖα ἐδείκνυον τὴν τέχνην δύο ἀλλαξοπίστων, ἐνὸς Βενετοῦ καὶ ἐνὸς Ὀλλανδοῦ.

(Σελ. 119). Οἱ Ἴσπανοὶ Cordeliers τῆς Ἱερουσαλήμ ἔστειλαν εἰς Ἀδριανούπολιν (μετὰ τὸν φόνον δύο ἢ τριῶν Ἑλλήνων μοναχῶν τὸ Πάσχα τοῦ 1674) τὸν Padre Capizares, τὸν Κομμισάριον τῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει, μὲ ἐπιστολὰς τοῦ Βαίλου τῆς Βενετίας καὶ ἱκανὴν ποσότητα χρυσοῦ ἰδικοῦ του νὰ πράξῃ ὅτι ἠδύνατο παρὰ τῇ Πύλῃ. Οἱ Ἕλληνες ἀφ’ ἐτέρου ἔστειλαν εἰς Ἀδριανούπολιν τὸ Πατριάρχην Ἱεροσολύμων Δοσίθεον ἔχοντα τὸ Χάτι Σερίφ τοῦ 1673 καὶ ἀρκετὴν προμήθειαν χρυσοῦ νὰ ἐνεργήσῃ, ὥστε νὰ μὴ κατορθώσουν τιποτε οἱ Ἴσπανοὶ παρὰ τῇ Πύλῃ. Ἔτσι εἶχον τὰ πράγματα τὴν παραμονὴν τῆς ἀφίξεως τοῦ Sir John εἰς τὴν σκηνήν.

(Σελ. 123—127). Ὁ Γάλλος πρεσβευτής εἶχεν ἤδη γράψει εἰς τὸν Finch (ἀπὸ Rama τῆς Παλαιστίνης) ὑπὲρ τῶν ἐν Ἱερουσαλήμ φερέριδων καὶ κατὰ τὴν ἐπιστροφὴν του εἰς Κωνσταντινούπολιν τὸν Φεβρουάριον τοῦ

νά τὸν ἐπισκεφθῆ. Ὁ Sir John ἀπήντησεν ὅτι ἡ κατοικία ὅπου ἔμενε ἦτο τόσον ἔλεινῃ ὥστε δὲν ἠδύνατο νὰ δεχθῆ κανένα. Αἰτήσεις παρόμοιαι τοῦ Γάλλου διπλωμάτου ἔλαβον τὴν αὐτὴν ἀπάντησιν. Ὅταν μετέβῃ εἰς τὴν νέαν του κατοικίαν ὁ κόμης Kindsberg τὸν ἐπεσκέφθη. Ὁ Sir John τὸν ἀντεπεσκέφθη δύο ἡμέρας ἀργότερον. Οὕτω αἱ σχέσεις των ἀπέκτησαν οἰκειότητα. Τὸν προσεκάλει εἰς δεῖπνον καὶ ἀντιθέτως καὶ μετέβαινε συχνὰ εἰς ἐπίσκεψιν του. Ἄλλ' ὁ κ. Le Croix (sic) ἰσχυρίζετο ὅτι δὲν ἠδύνατο νὰ μεταβῆ εἰς ἐπίσκεψίν του ἅπαξ δὲν ἔγινε δεκτός. Τὴν προσβολὴν αὐτὴν ἀνεκοίνωσεν εἰς τὸν κύριόν του (τὸν πρεσβευτὴν) καὶ ὅταν τῷ ἦλθον ὁδηγαί, ὁ La Croix μετέβῃ εἰς ἐπίσκεψίν του, ζητῶν συγγνώμην. Οἱ λόγοι τοῦ Γάλλου καὶ ὁ τρόπος τῆς ἐκφράσεώς του ἔκαμαν ἐντύπωσιν εἰς τὴν μεγαλοψυχίαν τοῦ Sir John.

Ἦτο εὐτύχημα ὅτι ὁ Finch ἀπέκτησε σχέσεις μὲ τοὺς διπλωμάτας αὐτοῦς. Ἡ συναναστροφὴ των θὰ συνετέλει πολὺ εἰς τὸ νὰ καταστήσῃ τὴν παραμονὴν του ὑποφερτὴν εἰς τοιοῦτον περιβάλλον. Οἱ Ἕλληνες λέγουσι «ἔξω κούκλα καὶ μέσα πανοῦκλα». Εἰς τὴν περιγραφὴν αὐτὴν θαυμασιῶς ἀντεπεκρίνετο ἡ Ἀδριανούπολις. Πᾶσα τὴ ἀνάκτορον, τὰ τζαμιά, τὰ λουτρά καὶ παζάρια, κατὰ τοὺς λόγους τοῦ Ἀγγλοῦ ἐφημερίου τῆς πρεσβείας, ἡ πόλις ἦτο πολὺ ταπεινὴ καὶ ζωοδὴς καὶ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἦσαν πάντες εἰδούσι καὶ ὑποστάσει· ζῆνοι, οἱ ὅποιοι συνεφεροῦσαν ἔκει χάριν κερδους ἢ διασκεδάσεως. «Καὶ ἀπὸ ἄλλας τὰς συνοικίας τῆς ρουπαρῶς αὐτῆς καὶ πυκνῶς κατοικημένης πόλεως ἡ ρουπαρῶτέρα καὶ μάλιστα πυκνῶς κατοικημένη συνοικία ἦτο ἡ Ἰβραϊκὴ, ὅπου οἱ ἡμέτεροι εἶχον καταλύσει. Ἐλεινὴ συνοικία ἦτις ἔφερε ἀηδίαν εἰς κάθε αἴσθησιν καὶ εἰς κάθε στιγμὴν». Τὴν νύκτα ἦτο ἀδύνατον νὰ ἡσυχάσῃ τις. Ποντικὸι καὶ ποντικάκια, κορῆοι καὶ ψύλλοι ἐντός, ἔξω κάρρα ἀναβαινοκαταβαίνοντα τὰ ἄνισα καλδιόριμα καὶ λεγεῶνες σκύλων τῶν δρόμων γαυγίζοντες εἰς τὸ σεληνόφως. Τὴν ἡμέραν καθὼς καὶ τὴν νύκτα «ἡ δυσωδία τῶν Ἰβραίων μᾶς παρεῖχε ὄχι μικρὰν δόσιν τοῦ καθαρηγίου πυρός», ἀναφωνεῖ ὁ αἰδес. John. Καὶ αὐτὸ ἀκόμη τὸ καινοφανὲς δὲν ἦτο δυνατόν νὰ ἀναπληρῶσῃ τὸ αἶσθημα ἐλλείψεως ἀνέσεως καὶ τῆς προσβολῆς. Ἐντὸς ὀλιγώτερον τῆς ἐβδομάδος, μετὰ τὴν ἀφιξίν του ἐγένετο, δεκτὸς ἀπὸ τὸν M. Be. ζύρην εἰς ἀκρόασιν.

Ὁ λόρδος Winchilsea ἀνεχώρησε δι' Ἀδριανούπολιν τὴν 5ην Δεκεμβρίου 1661 καὶ τὴν 13 Ἰανουαρίου εἶχεν ἀνανεώσει τὰς διομολογήσεις μὲ ὄλλας τὰς προσθήκας τὰς ὁποίας εἶχε δυνηθῆ νὰ ἐπιτύχῃ καὶ τὴν 23 ἰδίου εἶχε φθάσει ὀπίσω εἰς τὸ Πέρα. Ἡ ἀκρόασις τοῦ Sir John, ὅπως ἔλεγον ὄλλοι οἱ ὄντες εἰς θέσιν νὰ γνωρίζουν, τὸν διεβεβαίωσεν ὅτι ἦτο πολὺ εὐγενὴς καὶ πολὺ ἔντιμος ἀιόμη καὶ ὁ πλέον κριτικὸς ὀφθαλμὸς δὲν ἠδύνατο ν' ἀνακαλύψῃ «μικρὸν σημεῖον» νὰ τὴν ἀμαυρώσῃ.

περιθώριον γουναρικῶν. Ἡ ἐξοχότης του ἠκολούθει, προηγουμένων τῶν Γάλλων καὶ Ὁλλανδῶν ἐπισκεπτῶν. Τοὺς ἠκολούθουν οἱ Ἄγγλοι μὲ τοὺς ὑπηρέτας των. Κατότιν οἱ liuk-bearers μὲ τὸν Sir Thomas Baines. Κατότιν ἄμαξα συρομένη ἀπὸ ἑξ ἵππους. Ἠκολούθουν οἱ πρῶτοι διερμηνεῖς μὲ ἄμαξαν συρομένην ἀπὸ τέσσαρας ἵππους. Γενίτσαροι ἐστέκοντο εἰς τοὺς στενοὺς δρόμους ἀπὸ τοὺς ὁποίους ἡ ἀκολουθία διήρχετο. Τὸ πᾶν ἐπεδείκνυε μεγαλοπρέπειαν. Μὲ αὐτὴν τὴν πομπὴν ἡ συνοδεία ἔφθασεν εἰς τὴν κατοικίαν τὴν προωρισμένην διὰ τὴν ἐξοχότητά του. Ἄλλ' ἐκεῖ ὁ δηκτικὸς σαρκασμὸς εἰς τὸν ὁποῖον, ὡς ἐλέχθη, ἡ τουρκικὴ ἰδιοφυΐα ἐναβρύνεται ἔφερε ἀμέσως τὴν μεταβολήν.

«Ἡ οἰκία, λέγει ὁ αἰδὸς. John Covel») ἑξαλλος, χαρακτηρίζων μὲ ἀσυνήθη διὰ κληρικοὺς εὐφραδειαν, ἦτο ἀθλιώτατος κατηραμένος τόπος, ὅπου θνητὸς ποτὲ ἔμενε. Ἐν Ἑβραϊκῶν σπῖτι, οὔτε κατὰ τὸ ἥμισυ ἀρκετὸν νὰ περιλάβῃ τὴν ἀκολουθίαν τοῦ πρεσβευτοῦ—ἀπλούστατα φωλεὰ ψύλλων καὶ κορέων καὶ ποντικῶν παντὸς εἴδους, μεγέθους καὶ δυσωδίας—περικυκλωμένη ἀπὸ μεγάλα κατοικίαι ἡμερῶν ζωδῶν Ἑβραίων».

Ἐκρηξίς ὀργῆς κατέλαβεν τὸν πρεσβευτὴν ἐναντίον παντός, ἰδιαιτέρως δὲ κατὰ τοῦ Signor Antonio Persone ὅστις εἶχε εἰς τὴν διάθεσίν του δύο μῆγας νὰ φροντίσῃ διὰ τὴν ἀριστοκρατικὴν διαμονήν. Ὑβρίσας τὸν δυστυχῆ δραγομάνον ἕως κατὰ τὸ σπῖτον, κατ' ὃν πρεσβευτῆς ποτὲ δὲν ὑβρίσας ὁ Signor Antonio ἀπεσύρθη εἰς τὸ ἐνδιαιτημᾶ του καὶ μετὰ τρεῖς ἡμέρας τῇ μεσολαβῆσει τοῦ κ. Нусс τοῦ πρεσβυτέρου Ἄγγλου ἐμπόρου (oldest) συνεχωρήθη. Μετὰ τὴν ἀλασπίστητον διανυκτέρευσιν εἰς τὴν ἀνθυγεινήν ἐκείνην κατασκήνωσιν ὁ Sir John ἔστειλε τὸν πρῶτον του δραγομάνον, τὸν σεβάσμιον Signor Giorgio Draperys εἰς τὸν Μέγαν Βεζύρην, νὰ τὸν παρακαλέσῃ διὰ καλλίτερον οἶκημα.

Μὲ μεγάλην προθυμίαν ὁ βεζύρης ἐξέβαλε πλούσιον Ἑβραῖον τῆς οἰκίας του. Καὶ ὁ πρεσβευτῆς μὲ τὴν ἀκολουθίαν του καὶ τὸν ἐπιστήθιον του φίλον μετώκησεν ἐκεῖ, κρατῶν τὴν ἄλλην οἰκίαν διὰ τοὺς ὑπηρέτας του. Καὶ ὅλοι μετ' ὀλίγον μετώκησαν ἄλλου.

Ἐν Ἀδριανουπόλει εὐρίσκοντο τότε διάφοροι ξένοι διπλωμάται. Ὁ κόμης Kindsberg πρεσβευτῆς τοῦ Γερμανοῦ αὐτοκράτορος, τὸν ὁποῖον ὁ πρεσβευτῆς τὸν ἐκάλει ambassador, τῆς μικρᾶς δημοκρατίας τῆς Ραγούσης καὶ ὁ κ. de la Croix β' γραμματεὺς τοῦ πρεσβευτοῦ τῆς Γαλλίας. Μόνον ὁ πρεσβευτῆς τῆς Ραγούσης ἔστειλε νὰ τὸν ὑποδεχθῆ ὅταν ἐπλησίαζε τὴν πόλιν. Ἀμέσως μετὰ τὴν ἀφίξίν του, εἰς τῶν ἀκολουθῶν τοῦ Γερμανοῦ πρεσβευτοῦ ἦλθε νὰ τῷ ἀναγγείλῃ ὅτι ἡ ἐξοχότης του ἐπεθύμει

1) Ὅρα «Θρακικά» τόμ. IB', σελ. 30—33.

προσεφέρθη κατὰ τρόπον ἀποδεικνύοντα ὅτι δὲν ἦτο τόσα ἔτη εις τὴν διπλωματικὴν ὑπηρεσίαν χωρὶς νὰ ἐπωφεληθῆ τῆς πείρας του. Μὲ ἐξαιρετικὸν εὐφυΐαν προσέβαλε τὸν Σεΐχην εἰς τὴν ἀδυναμίαν του θέσας εἰς αὐτὸν ἐρωτήσεις εἰς τρόπον δεικνύοντα ὅτι ὁ ἐρωτῶν ὑπεκαίετο ἀπὸ ἰσχυρᾶς δίψης νὰ διαφωτισθῆ. "Ἐχουν αἱ γυναῖκες καὶ τὰ παιδιὰ ψυχὰς τῶν αὐτῶν διαστάσεων ὅπως οἱ ἄνδρες; Αἱ γυναῖκες θὰ ἐτύγγανον εἰσόδου εἰς τὸν Παράδεισον; Ποιοὶ μὴ πιστοὶ εἶναι δυνατὸν νὰ γίνουν ἀνεκτοί, νὰ ζοῦν μεταξὺ τῶν ἀληθινῶν πιστῶν; "Ἐνας καλὸς Χριστιανὸς εἶχε ἐλπίδα νὰ σωθῆ; "Ὁ Σεΐχης μερικὰς τῶν ἐρωτήσεων αὐτῶν τὰς εὖρε μᾶλλον ἐνοχλητικὰς καὶ αἱ ἀπαντήσεις του ὡς ἐκ τούτου ἦσαν ἀόριστοι. Εἰς ἄλλας ὅμως αἱ ἀπαντήσεις του ἦσαν τόσον ἀκριβολόγοι καὶ ἐμφαντικαὶ ὅπως ἀρμύζουν εἰς ἔχοντα ἀπ' εὐθείας εἴσοδον εἰς τὰ βαθύτατα μυστήρια τοῦ Θεοῦ. Ἐφαίνετο εὐχαριστημένος νὰ ἐπιδεικνύη τὰς ἰδιαιτέρας του ἐπὶ τῶν ἐρωτήσεων πληροφορίας καὶ τῷ ἐπροξένησε χαρὰν ὅτι εὐρέθη ὁ ἄνθρωπος αὐτὸς νὰ τῷ παράσχῃ τὴν εὐκαιρίαν αὐτήν. "Ὁ πολύμητις ἱππότης ἐπωφελήθη τῆς ἐπιτυχίας του καὶ ἔλαβε ἀπιστευτικὸς. Ἐξωμολογήθη εἰς τὸν Σεΐχην τί εἶδος χωρτικῆς ἦτο ἐπιπροτίμα τὸν θάνατον ἢ νὰ προσκυνήσῃ εἰκόνας σταυροῦ καὶ ἢ τοιαῦτα. Ἐλάτρευε ἕνα μόνον Θεὸν καὶ ἐπίστευε ὅτι ὁ Μωαμεθανὸς ἔστι ἕνα συμπῶνως μὲ τὸν Θεῖον νόμον θὰ ἐσώζετο. Καὶ ὁ ἴδιος ποτὲ ἐκεῖ θὰ ἐπιστροφούμινε ὅσοι μίαν τράζαν κανενὸς Μωαμεθανοῦ ἐνεκα τῆς βασιλείας εἰς τὴν ὁποίαν ἀνήκει, ἀλλ' ἀπ' ἐναντίας θὰ τῷ ἐφαίνετο κηρύσσας καὶ τῷ ἔδειχνε τὴν ἀγάπην του μὲ κάθε τρόπον.

"Ἀκούσαντες τὴν ὁμολογίαν αὐτὴν τῆς πίστεως ὅλοι οἱ παρόντες ἀνέκραξαν «Ἐὐ ἀδάμ»¹⁾. Δὲν εἶνε ἀνάγκη νὰ προσθέσωμεν ὅτι ὁ ἅγιος ἄνθρωπος ἐφρόντισε νὰ εἶνε πλείστοι παρόντες. Ὁ Βανῆ ἐφένδης ἀπὸ τὴν συγκίνησιν του ἔχυσε δάκρυα καὶ ἐξωμολογήθη ὅτι οὐδέποτε ἐνόμιζε ὅτι ἦτο δυνατὸν χριστιανὸς νὰ πλησιάσῃ τόσον πρὸς ἕνα Μωαμεθανὸν εἰς τὴν πίστιν του. Ἄλλὰ μ' ὅλα ταῦτα ἡ πραγματικὴ τελειότης ὑφίσταται μόνον εἰς τὸν Μουσουλμανισμόν.

"Ἄλλ' εὐτυχῶς ὁ Sir Thomas ἐνευσε ἀρνητικῶς μὲ παθητικὸν ὕφος. Εἶπε ὅτι τώρα ἔχει ὑπερβῆ τὸ 55ον ἔτος, τὰ ὄστα του εἶχον τραχυνθῆ καὶ ὁμοίως αἱ ἰδέαι του. Ἐπομένως ἦτο τι δύσκολον καὶ μάλιστα διὰ κάτι τὸ ὁποῖον θὰ ἀπῆται χρόνον νὰ ἀνακατατάξῃ τὰς σκέψεις του. Ἐν τούτοις ὁ Βανῆς δὲν ἀπηλπίσθη νὰ τελεσφορήσῃ τὴν ἐκπαίδευσιν τοιούτου εὐέλpidος ἀκροατοῦ. Τὸν προσεκάλεσε νὰ τὸν ἐπισκεφθῆ καὶ πάλιν ἐγκνόμενος εἰς αὐτὸν τελείαν ἀσφάλειαν καὶ ἐλευθερίαν λόγου. Ἄλλ' ὁ παρὰνομος ἱππό-

1) Φρ. Τουρκικὴ=καλὸς ἄνθρωπος.

της δὲν ξαναπήγε εἰς τὴν ἐπίσκεψιν. Ἐν τῇ ὁδῷ ἡ ἄγουσα εἰς τὸν παράδεισον τοῦ Μωάμεθ ἤγε μέσον τῶν πανωλικῶν δρόμων τῆς Ἀδριανουπόλεως, προὔτιμα νὰ μείνη ἔξω τοῦ νυμφῶνος. Ἐξηκολούθησε ὁμοῦς τὴν συζήτησιν μέσφ τοῦ ἀθλίου κόμητος, ἕως οὗ ὁ Βανῆς (ἔχων καλλιτέραν διάκρισιν) ὑπεδήλωσε ὅτι ὁ Bocageschi δὲν ἦτο κατάλληλον μέσον πρὸς διοχέτευσιν θεῶν ἀληθειῶν καὶ ἐπεθύμει ἂν ὁ ἱππότης εἶχε νὰ κάμῃ καὶ ἄλλας ἐρωτήσεις νὰ τὰς ὑποβάλλῃ ἐγγράφως καὶ ὁ ἴδιος ὁμοίως θὰ εἶδιδε ἐγγράφως τὰς ἀπαντήσεις του. Ὁ δόλιος ὁμοῦς ἱππότης εἶχε ἀρκούντως διαφωτισθῆ.

(Σελ. 158—159) Ὅταν ἀργότερον οἱ δραγουμάνοι τοῦ Πρεσβευτοῦ μετέβησαν εἰς τὸν κεχαγιά νὰ λάβουν τὴν ἀπάντησιν του διὰ τὴν ὑπόθεσιν τῶν καθολικῶν φερέιδων, ἔφερον τὴν εἴδησιν ὅτι ἡ ἐξοχότης του θὰ πράξῃ φρόνιμα νὰ παραιτηθῆ πάσης ἐλπίδος ἐπὶ τοῦ ζητήματος. Ὁ Βεζύρης δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ πεισθῆ, ὅτι εἶνε δυνατὸν ν' ἀναβάλῃ τὴν ἐκτέλεσιν τῆς ἀποφάσεως [ὑπὲρ τῆς Ὁρθοδόξου ἐκκλησίας] περισσότερον, διότι ἐπέστρεψε ἀπὸ τὴν Ἱερουσαλήμ ὁ ἀπεσταλμένος του. Εἶχεν ἀποφασίσει νὰ ἐκδώσῃ τὸ πρόσταγμα τοῦ Σουλτάνου καὶ ἀμέσως νὰ τὸ ἐκτελέσῃ.

Ὁ Sir John ἔφερε τὴν ἀποκρίσιν τοῦ ἐν γαλήνῃ. Καὶ ἐν τῇ ἐπιθυμίᾳ του νὰ μειώσῃ τὸ μέγεθος τῆς ἀποκρίσεως τοῦ ἐγγράφου εἰς τὸν ἀρχιεπίσκοπον ματῆα τῆς ἐπικρατείας: «Θ' ἀποκρίσεται πᾶς τὸσόν μέγας θόρυβος ἔχει γίνῃ διὰ τὴν ἐπουσιώδη ὑπόθεσιν. Καθὼς οἱ καθολικοὶ μοναχοὶ οἵτινες ἐπεμελοῦντο τῶν Ἁγίων Προσκυνημάτων ἐν Ἱερουσαλήμ πρέπει νὰ θεωροῦνται ὡς ζῶντες εἰς τὸ κλίμα τοῦ Πατριάρχου Ἱεροσολύμων καὶ ἐπομένως ὑπὸ τὴν δικαιοδοσίαν τοῦ ὀρθοδόξου Πατριάρχου. Ἡ τοιαύτη δικαιοδοσία τοῦ Ὁρθοδόξου Πατριάρχου θὰ ἐγίνετο κατάδηλος ὡς ἐξῆς. Ὅταν τὸ Πάσχα τῶν Ὁρθοδόξων καὶ τῶν Λατίνων συμπέσῃ τὴν αὐτὴν ἡμέραν, αἱ ἀκολουθίαι τῶν Βαίων καὶ τῶν Ἀναστάσεων θὰ ἐτελοῦντο πρῶτον ὑπὸ τῶν Ὁρθοδόξων καὶ πρὸς τούτοις οἱ Λατῖνοι θὰ πρέπη νὰ καταβάλλουν μικρὸν χρηματικὸν ποσόν. Ἄλλ' οἱ καθολικοὶ μοναχοὶ θεωροῦν ἀμφοτέρω ὡς ὑποδηλοῦντα τὴν ἀρνήσιν τῆς ὑπεροχῆς τοῦ Πάπα. Ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὰ ἄλλα θὰ ἐξηκολούθουν νὰ νέμονται τῶν μοναστηρίων των καὶ τὴν ἐλευθέραν ἐκτέλεσιν τῆς λειτουργίας των ὅπως καὶ πρὶν».

(Σελ. 172—174). Ἡ διαμονὴ τοῦ ἄγγλου πρεσβευτοῦ ἐν Ἀδριανουπόλει διήρκεσεν ἀπὸ τῆς 10 Μαΐου μέχρι τῆς 16 (:) Σεπτεμβρίου 1675.

22) 'Επιστολή ἐξ Ἀδριανουπόλεως τῆς *Lady Montagu* πρὸς τὴν *Miss Chiswell* 1717 διὰ τὴν θεραπείαν τῆς εὐλογίας δι' ἐμβολιασμοῦ¹⁾.

Τὸ Σελημιέ, ἡ Λαίδη Μαρία Montagu ἐθεώρει ὡς τὸ ὠραιότερον οἰκοδόμημα τὸ ὁποῖον ἔχει ἰδεῖ.

Ἀναφορικῶς μὲ τὴν εὐλογίαν περὶ τὸ 1717, ἡ Λαίδη Μαρία ἐφημίσθη καὶ ἔτυχε τῆς εὐγνωμοσύνης τῶν συμπατριωτῶν της, «ἐπιτυχῶς εἰσάξασα, κατὰ τὰ γραφόμενα τοῦ μνημείου της, εἰς τὸν Καθεδρικὸν Ναὸν τοῦ Lichfield, ἀπὸ τὴν Τουρκίαν εἰς τὴν χώραν αὐτὴν τὴν σωτήριον τέχνην τοῦ ἐμβολιασμοῦ τῆς εὐλογίας».

Ἴδου πῶς περιγράφει τὸν τρόπον, γράφουσα εἰς φίλην της ἐξ Ἀδριανουπόλεως :

Θὰ σᾶς εἶπω κάτι, τὸ ὁποῖον θὰ σᾶς ἔκαμνε νὰ ἐπιθυμῆτε νὰ εἰσθε καὶ ἐσεῖς ἐδῶ.

Ἡ εὐλογία τόσον θανατηφόρος καὶ τόσον διαδεδομένη μεταξὺ ἡμῶν ἐδῶ εἶνε τελείως ἀβλαβής, διὰ τῆς ἐφευρέσεως τοῦ ἐμβολιασμοῦ, ὅπως τὸν ἀποκαλοῦν. Ὑπάρχουν μερικαὶ γραφαὶ καὶ ὁποῖα ἀσχολοῦνται κάθε φθινοπόρον κατὰ Σεπτέμβριον μὲ τὸν ἐμβολιασμόν, ὅστε ἡ πολὺ ζέστη ἔχει παύσει. Ὁ κόσμος στέλλει ὁ εἰς τὸν ἄλλον νὰ μᾶθουν ἂν μέλος τι τῆς οἰκονομείας των σκέπεται νὰ ἐμβολιασθῆ. Ὅταν σαναθροισθῶν πρὸς ταῦτα δέκα πέντε ἢ δέκα ἔξ, ἡ γρατὴ ἐρχεται μὲ κέλνθος καρπῶν γεμάτο μὲ τὸν ὄρον τῆς καλλιτέρας ποιότητος καὶ φέρει ποίαν φλέβα προτιμᾶ ν' ἀνοιχθῆ. Ἀμέσως ἀνοίγει, ἐκείνην τὴν ὄρον τῆς ὑπεδείχθη μὲ μεγάλην βελόνην, ἢ ὁποῖα δὲν σᾶς πονεῖ περισσότερο ἀπὸ κοινήν τσαγκρουιάν, καὶ μεταδίδει εἰς τὴν φλέβην τόσον ὄρον ὅσον δύναται νὰ κρατήσῃ ἢ κεφαλὴ τῆς βελόνης. Ἀμέσως κατόπιν δένει τὴν πληγὴν σκεπάζουσα αὐτὴν μὲ κοῖλον τεμάχιον τσεφλίου καὶ κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον ἀνοίγει τέσσαρας ἢ πέντε φλέβας.

Οἱ Ἕλληνες ἔχουν συνήθως τὴν πρόληψιν ν' ἀνοίγουν μίαν εἰς τὸ μέσον τοῦ μετώπου, μίαν εἰς ἑκάτερον βραχίονα καὶ μίαν εἰς τὸ στήθος, ὥστε νὰ σχηματίζουν τὸ σημεῖον τοῦ σταυροῦ. Τοῦτο ὅμως ἔχει πολὺ κακὴν συνέπειαν· ὅλαι αὐταὶ αἱ πληγαὶ ἀφήνουν μικρὰ σημεῖα καὶ τὸ ἀποφεύγουν ὅσοι δὲν εἶνε προληπτικοί, οἱ ὁποῖοι προτιμοῦν νὰ τὰ ἔχουν εἰς τὰ σκέλη ἢ εἰς τὰ μέρη τοῦ βραχίονος τὰ ὁποῖα καλύπτονται. Τὰ παιδιὰ ἢ οἱ ἐμβολιασθέντες εἰς νεαρὰν ἡλικίαν παίζουν τὸ ὑπόλοιπον τῆς ἡμέρας

1) Ἀπὸ τὰ βιβλία, *Lady Montague Letters*, London 1861, τομ. I σελ. 308-309 καὶ *Harry Charles Luke*, Assistant Governal of Jerusalem : Anatolien, London 1924 σελ. 47—49.

καὶ ἀπολαμβάνουν ἄκρας υγείας μέχρι τῆς ὀγδόης ἡμέρας. Τότε ἄρχεται ὁ πυρετός νὰ τοὺς καταλαμβάνῃ ὅποτε μένουσιν κλινήρεις δύο ἡμέρας, σπανίως τρεῖς. Τότε εἰς τὸ πρόσωπον βγάζουν σημεῖα τὰ ὁποῖα δὲν εἶνε περισσότερο τῶν εἴκοσι, τριάντα, καὶ τὰ ὁποῖα κατόπιν δὲν ἀφίνουν ἴχνη. Ἐντὸς ὀκτὼ ἡμερῶν ἀπολαμβάνουν πάλιν ἄκρας υγείας, ὅπως καὶ πρὸ τῆς ἀσθενείας τῶν.

Ὅπου ἔχουν πληγωθεῖ, παραμένον ἀνοικταὶ πληγαὶ καὶ τρέχουν ὅταν ὑψώνεται ὁ πυρετός, καὶ τοῦτο δὲν ἀμφιβάλλω ὅτι προξενεῖ μεγάλην ἀνακούφισιν. Κατ' ἔτος χιλιάδες ὑφίστανται τὸν ἐμβολιασμὸν αὐτόν, καὶ ὁ Γάλλος πρεσβευτὴς λέγει ἐν θυμηδίᾳ, ὅτι ἐδῶ διὰ διασκέδασιν κάμουν τὸν ἐμβολιασμὸν, ὅπως κάμουν εἰς ἄλλα μέρη λουτρά! Δὲν ὑπάρχει παράδειγμα θανάτου ἐξ αἰτίας αὐτοῦ. Δύνασθε νὰ εἰσθε βεβαία ὅτι εἶμαι πεπεισμένη περὶ τοῦ ἀκινδύνου τοῦ πειράματος καθότι προτίθεμαι νὰ τὸ δοκιμάσω εἰς τὸν ἀγαπητόν μου μικρὸν υἱόν. Εἶμαι ἄρκετὰ πατριῶτις νὰ λάβω τὸν κόπον νὰ διαδώσω τὴν χρήσιμον αὐτὴν ἐφεύρεσιν εἰς Ἀγγλίαν. Καὶ δὲν θέλω λείπει νὰ γράσω εἰς πειρικοὺς ἐκ τῶν ἰατρῶν μας λίαν λεπτομερῶς ἐπὶ τούτου, ὅπως ἐννοεῖται πειρικοὺς ἐξ αὐτῶν, οἱ ὁποῖοι, θὰ εἶχον τόσην ἀρετὴν νὰ καταστήσει τὴν σπουδαῖον κλάδον τῶν ἐσόδων των, χάριν τοῦ καλοῦ τῆς ἀνθρωπότητος. Ἀλλὰ ἡ ἀσθένεια αὐτὴ εἶνε πλὴν ἐπιδημική εἰς αὐτοὺς, ὅστε καὶ προσενήθη τὴν κοπιώσαντι κατὰ τὸν θάνατον ἐκείνου προσώπου, τὸ ὅτιον ὁ ἀνελάμβανε νὰ θέσῃ τέρας εἰς αὐτήν. Ἴσως, ἀπὸ τὴν ἀπαιτήσιν, θὰ ἔχω τὸ θάρρος νὰ κηρύξω τὸν πόλεμον ἐναντίον των.

Ὅστε θαύμαζε τὸν ἡρωϊσμὸν ἐν τῇ καρδίᾳ τῆς φίλης σου κλπ.

Ἡ Λαίδη Montagu ¹⁾ ἐκ τοῦ χωρίου Βελγυραδίου, γράφει εἰς τὸν σύζυγόν της κ. Wortlay Montagu εἰς Πέραν τὰ ἑξῆς:

Κ. . Τὸ παιδί ἐμβολιάστηκε τὴν περασμένην Τρίτην καὶ τὴν στιγμὴν αὐτὴν τραγουδεῖ καὶ παίζει καὶ εἶνε πολὺ ἀνυπόμονο διὰ τὸ δειλινόν του φαγητόν. Παρακαλῶ τὸν Θεόν καὶ εἰς τὸ ἄλλο μου νὰ εἶνε ἐξ ἴσου ἐπιτυχής. Δὲν δύναμαι νὰ ἐμβολιάσω τὸ κορίτσι, διότι ἡ νταντά της δὲν ἔχει προσβηθῆ ἀπὸ εὐλογίαν.

23) Ἀπὸ τὸ βιβλίον τῆς *Milady Montague: Lettres en G. Boucher de la Richarderie: Bibliothèque Universelle des Voyages. Paris 1808* τόμ. II σελ. 74—77.

Ἡ Milady Montague κάμνει τὴν πλέον χαρίεσσαν περιγραφὴν τῶν

1) Letters ἐνθ' ἄν. σελ. 352—3.

ἐξοχῶν τῆς Ρουμανίας (:) ὅπου εἶνε ἰδρυμένη ἡ Ἀδριανούπολις. Αἱ ὄχθαι εἶνε φυτευμένα ἀπὸ καρποφόρα δένδρα, κάτω ἀπὸ τὰ ὅποια ἡ ἀνωτέρα τάξις ἀπολαμβάνει τὴν δροσιά καὶ πέρνει τὸν καφέ της ὑπὸ τοὺς ἤχους μερικῶν ὀργάνων. Οἱ κηπουροὶ μάλιστα ἀρέσκονται νὰ παντρεύονται μὲ τὸ κελάρισμα τοῦ νεροῦ καὶ τὸν ἤχον τοῦ αὐλοῦ των, ὁ ὁποῖος εἰς τὴν ἀπλότητά του ἔχει τι τὸ ἀπείρως εὐχάριστον. Τὸ θερμὸν τοῦ κλίματος δὲν τοὺς ἐπιτρέπει νὰ ἐργάζονται πολὺ. Ἀλλὰ ἡ γονιμότης τοῦ ἐδάφους, καὶ τὸ ἀφθονον πότισμα τὸ ἀναπληροῖ. Ἡ πλειονότης ἐξ αὐτῶν εἶνε Ἕλληνες. Ἡ πώλησις τῶν λαχανικῶν των καὶ τῶν φρούτων των εἰς τὴν πόλιν τοὺς ἐξασφαλίζει σχεδὸν τὴν ἄνετον ζωὴν. Αἱ γυναῖκες των καὶ τὰ κορίτσια των, αἱ ὅποια εἶνε ὠραῖαι καὶ χαρούμεναι, παρουσιάζονται χωρὶς κάλυμμα εἰς τὰς μικρὰς των κατοικίας, κτισμένας εἰς τὸ μέσον τῶν κήπων των καὶ ἀσχολοῦνται ὑφαίνουσαι εἰς τὴν σκιὰν τῶν δένδρων. Ἐκεῖ εὐρίσκει τις ὅλα τὰ ἐργαλεῖα τὰ ὅποια μᾶς θυμίζουν τοὺς ἀρχαίους Ἕλληνας καὶ Ῥωμαίους. Οἱ βοσκοὶ πλέκουν ἀκόμη στεφάνους ἀφθων διὰ τοὺς καλοὺς των κριοὺς καὶ ὅπως ἐκεῖνοι τοῦ Θεοκράτου τραγουδοῦν καὶ διασκεδάζουν μὲ διάφορα παιχνίδια.

Ἡ ποίησις εἶνε μία τῶν διασκεδάσεων τῆς διακεκριμένης τάξεως. Ἡ Μιλὰδν Μοντάγου ἀναφέρει τὴν μετέφρασιν τῆς ὁποίας ἔκαμν ἀπὸ πολλὰς στροφῶν τῶν στεφάνων τοῦ πατρὸς Ἰβάνη. Ὁ ὁποῖος τὰς ἀπερῆνε πρὸς τὴν πριγκίπισσαν σύζυγόν του, κόμισσάν τοῦ Σουλτάνου, πρὶν τὴν λάβη ὡς σύζυγον· παρὰ τὴν διαφορὸν τῶν ἰσοπατεμῶν, διακρίνει τις εἰς τὸ μικρὸν αὐτὸ ποίημα πραγματικὰς ὠραιότητας.

Ἡ Μιλὰδν Μοντάγου παρέστη εἰς τὴν παρέλασιν τοῦ στρατοῦ, ἡ ὁποία ἐγένετο ἐνώπιον τοῦ Σουλτάνου, ὁ ὁποῖος θὰ μετεφέρετο ἐντὸς ὀλίγου εἰς τὸ μέτωπον. Ἐπὶ κεφαλῆς ἦτο ἕνας ἐφένδης ἀνεβασμένος εἰς καμήλαν πλουσίως κοσμημένην. Ἀνεγίνωσκε μὲ δυνατὴν φωνὴν τὸ Ἄλκοράν, τοποθετημένον εἰς προσκέφαλον καὶ ἦτο περιτριγυρισμένος ἀπὸ δμάδα παιδιῶν τὰ ὅποια ἔψαλλον ἐδάφια τοῦ κορανίου. Ἐκολούθει μία ὁμάς ἡ ὁποία παρίστανε ὅλα τὰ στάδια τῆς γεωργίας, κατόπιν οἱ ἀρτοποιοὶ καὶ αἱ διάφοροι συντεχνίαι, καὶ εἰς τὸ μέσον τῶν φορητῶν ἀψίδων θριάμβου, τὰ διάφορα ἐμπορικὰ ἐπαγγέλματα ἀντεπροσωπεύθησαν μεγαλοπρεπῶς. Ἐκολουθοῦντο ἀπὸ τοὺς μουσικοὺς καὶ τοὺς χορευτάς. Ἡ πομπὴ ἔκλινε ἀπὸ τοὺς ἐθελοντάς.

Διὰ νὰ ἐκδηλώσουν τὴν ἀφοσίωσίν των εἰς τὸν Σουλτάνον οἱ μὲν τρυποῦσαν τὰ χέρια των ἢ τὰς κεφαλὰς των, μὲ βέλη, ὅποτε ἔρρεε τὸ αἷμα ἀπὸ τὰ χέρια των καὶ τὸ πρόσωπόν των, οἱ δὲ τὸ ἀνταπέδιδον εἰς τοὺς συντρόφους των τρυπόντες τοὺς βραχίονας μὲ μάχαιραν.

Μὲ ἰδιαιτέραν διάκρισιν ἡ Μηλαῖδν Μοντάγου εἰσεχώρησε, εἰς τὴν Ἀδριανούπολιν καὶ εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν, εἰς τρία χαρέμια κυριῶν

τουρκισσῶν. Ἡ περιγραφή τῶν χαρμεῖων, εἰς τὰ ὁποῖα αἱ Εὐρωπαϊαὶ τῆς τάξεώς της καὶ τῆς ἀρετῆς της οὐδέποτε εἰσῆλθον, εἶνε φυσικὰ μεγάλου ἐνδιαφέροντος. Τὸ πρῶτον αὐτῶν τῶν χαρμεῖων ἦτο τὸ τοῦ βεζύρη τὸ ὁποῖον δὲν εἶχε καμίαν πολυτέλειαν. Ὁ πλοῦτος τῶν ἐιδυμάτων καὶ ὁ μέγας ἀριθμὸς τῶν ὑπηρετῶν ἐπρόδιδον ἀπλῶς τὸ ἀξίωμα τῶν ἰδιοκτητῶν. Ἡ ἀπλότης τῆς ἐπιπλώσεως ἐξηγεῖτο ἀπὸ τὴν εὐλαβειαν τοῦ βεζύρη καὶ τῆς συζύγου του: ἀμφότεροι ἐχρησιμοποιοῦν τὸ περίσσευμά των εἰς τὴν ἀνακούφισιν τῶν πτωχῶν. Ἡ σύζυγος ἡλικίας 50 ἐτῶν, διὰ τὴν ὁποῖαν ὁ σύζυγός της διατηροῦσε εὐλαβικὴν πίστιν, ἠσχολεῖτο μόνον εἰς τὸ νὰ παρακαλῇ τὸν Θεὸν καὶ τὸν Προφήτην της. Δὲν ἐδέχετο ἢ τὴν Μηλαΐδη Montague μετ' εὐγενείας εἰλικρινοῦς καὶ φυσικῆς. Δὲν ἐσκέφθη ποτέ, ἀκολουθοῦσα τὴν συνήθειαν τῆς χώρας της, νὰ ὑπερφηρανευθῇ διὰ τὰ ἄλογά της καὶ τὰ ἐνδύματα καὶ τοὺς σκλάβους της καὶ νὰ ζητήσῃ νὰ χορεύουν ἐνώπιόν της ὑπὸ τὸν ἦχον ὀργάνων κάποιοι ἄλλοι. Τὸ γεῦμα τὸ ὁποῖον προσεφέρθη δὲν ἦτο καθόλου πολυτελές.

Εἰς τὴν Ἀδριανούπολιν, ἀκόμη ἡ Μηλαΐδη Montague εὗρισκε περισσότερην διασκέδασιν εἰς τὸ χορὸν τῶν Κιάλα, ὑπολοχαγοῦ τοῦ μεγάλου βεζύρη. Ἡ γυναῖκα τοῦ Fatime τῆς ἐφαίνετο, ὡς ὠραιότες τὴν ὁποῖαν αὐτὴ ἢ τέχνη δὲν μπορεῖ νὰ φαντασθῇ καὶ τὴν ὁποῖαν δὲν ἠδύνατο νὰ δημοσιοποιῇ ἢ ἡ φημὸς μόνον. Ἡ προσωπογραφία τῆς αὐτῆς τῆς ἑκαμὸν ἐκφράζει ζωηρῶς τὸν ἐνθουσιασμόν ἀπὸ τὸν ὁποῖον κατελήφθη βλέπων αὐτὴν, καὶ ὁ ὁποῖος ἀντὶ νὰ πληττεῖται καθὰ τὸν χρόνον τῆς ἐπισκέψεως, ἐνεθουσιαζέτο ἀκόμη εἰς τὴν λεπτομερῆ ἐξέτασιν τῶν χαρίτων τῆς Fatime. Πρέπει νὰ τὰ διαβάσετε εἰς τὰς ἰδίας ἐπιστολάς της. Κάθε τι τὸ πολυτελές καὶ τὸ πλέον περιζήτητον τὸ ὁποῖον δύναται νὰ συλλεχθῇ πρὸς ἐπίπλωσιν ἢ στολισμὸν εἶχε συναθροισθῇ πέριξ τῆς ὠραιᾶς Fatime: οἱ χοροὶ, τοὺς ὁποῖους λαμπρῶς ἐξετέλουν οἱ σκλάβοι ἐνώπιον τῆς Μηλαΐδης Montague, ἦσαν αἰθέριοι καὶ λάγνοι, ἢ μουσικὴ ἢ ὁποῖα ἠκούετο, τῆς ἐφαίνετο ἐξαιρετικῶς περιπαθῆς: προσθέτει, ὅτι εἰς αὐτὴν τὴν περίπτωσιν, μιὰ Ἑλληνὶς ἢ ὁποῖα κατέχει τελείως τὴν ἰταλικὴν μουσικὴν, προτιμοῦσε τὴν τουρκικὴν μουσικὴν.

24) Ἀπὸ τὸ βιβλίον τοῦ Alfred Dumont: *Le Balkan, 2ème édition, Paris 1874.*

(Σελ 112—117) Ἀπὸ τὰ 150 τζαμὰ τῆς Ἀδριανουπόλεως, τὰ 8 εἶνε τὰ πλέον ἀξιοπαρατήρητα διὰ τὴν ὠραιότητα τῆς ἀναλογίας των καὶ τῆς ἀρχαιότητος. Ἐνα ἐξ αὐτῶν, τὸ Ἐσκὶ τζαμὶ χρονολογούμενον ἀπὸ τὸν Μεχμέτ Α΄, τὸ Μουραδιὲ ἐκτίσθη ὑπὸ τοῦ Μουράτ Α΄. Ἡ Κωνσταντινούπολις δὲν ἔχει κανένα ὅμοιον τόσον παλαιόν. Τὰ ἄλλα 5 ὑψώθησαν

ἀπὸ τὸν Μουράτ Β', Σελὴμ Β', Βαγιαζήτ Α', Βαγιαζήτ Β', Μουσταφά Γ' καὶ Σουλεϊμάν.

Τὰ τζαμιά αὐτὰ ἀνήκουν εἰς τὸν ρυθμὸν τὸν ὁποῖον ἀργότερον καθιέρωσαν οἱ Ὀθωμανοί. Δὲν πρέπει νὰ τὰ συγκρίνωμεν μὲ τὸ περίφημον τζαμί τῆς Προύσσης, ἄλλοτε περιβεβλημένον ἀπὸ πορσελιάνην, καὶ αὐτὰ τοῦ Καΐρου, στολισμένα καὶ σκαλισμένα ὡς δαντέλλες, ἀρχιτεκτονικὰ πρότυπα τῆς λεπτότητος καὶ γλαφυρότητος.

Αὐτὰ εἶνε οἰκοδομήματα βυζαντινά, κατεσκευασμένα ἀπὸ Ἑλληνας ἀρχιτέκτονας. Πολὺ πρὸ τῆς ἀλώσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως, οἱ Ὀθωμανοὶ ἐχρησιμοποιοῦν Ἑλληνας τεχνίτας, τοὺς ἐνεπιστεύοντο τὴν ἀνοικοδόμησιν τῶν θρησκευτικῶν τῶν κτιρίων, ὅπως ἐζήτουν ἀπὸ τοὺς Πέρσας νὰ τοὺς κτίσουν τὰ παλάτια τῶν. Τίποτε δὲν εἶνε ἐντελῶς τουρκικὸν εἰς αὐτὰ τὰ οἰκοδομήματα τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, καὶ ὁ λόγος εἶνε ἀπλοῦς: τίποτε δὲν ἔγινε ἀπὸ τοὺς Τούρκους.

Καθεὶς γνωρίζει τὸ κύριον σχέδιον τῶν μουσουλμανικῶν τζαμιῶν: τοὺς μιναρέδες τῶν, τὰς ἀλλὰς τῶν, τὰς πύλας τῶν, τὰ σκιερά μέρη τῶν, τὰ θυσιαστήρια τῶν χωρὶς καμμίαν διακοσμίαν. Δὲν τούτοις παράγουν ζῶηροτάτην αἰσθησὶν θρησκευτικῶν μεγεθῶν. Ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον εἶνε ὡραῖον εἰς τὸ ἐσωτερικὸν ἐνὸς τζαμιῶν εἶνε ὁ θαυραστάτος θόλος εἰς τὸν ὅσον ἦρθε, ὥστε νὰ δίδῃ τὴν γυμναστικὴν τοῦ ἀπολύτου τῶν διαστάσεων τῶν.

Οἱ περίεργοι σημειῶνουν εἰς αὐτὰ μὲγάλον ἀριθμὸν ἀρχαίων κίωνων τοὺς ὁποίους μετέφεραν οἱ Σουλτάνοι ἀπὸ τὰ εἱρεῖα τῆς Μικρᾶς Ἀσίας.

Τὰ χάνια τῆς Ἀδριανουπόλεως, τῶν ὁποίων τὰ περισσότερα χρονολογοῦνται ἀπὸ τὸν 14ον καὶ 15ον αἰῶνα, μᾶς μεταφέρουν εἰς ἐποχὴν ἀνθοῦσαν. Ἀπαρτίζονται ἀπὸ μεγάλας ἀλλὰς ἀπὸ γρανίτην, ὅπου ἐτοποθετοῦντο τὰ ἐμπορεύματα, ἀπὸ διαμερίσματα καὶ σταύλους. Ἡ πόλις αὐτὴ πολυαριθμοτέρα ἄλλοτε ἢ σήμερον, ἦτο ὀλόκληρος πλακοστρωμένη: παντοῦ ἀκόμη βλέπει κανεὶς πέτρας ἀναποδογυρισμένας καὶ αἱ ὁποῖαι κάνουν δύσβατον τὸν δρόμον.

Οἱ Πέρσαι δὲν εἶνε σπάνιοι εἰς τὴν Ἀδριανούπολιν. Ἔχουν τὴν φήμην ἱκανῶν ἐμπόρων. Οἱ Τούρκοι οἱ ὁποῖοι δὲν τοὺς ἀγαποῦν, καὶ τῶν ὁποίων διαφέρουν ἀπὸ τὴν ζῶηρότητα τοῦ χαρακτῆρος καὶ τὴν εὐστροφίαν τοῦ πνεύματος, τοὺς κατηγοροῦν ὡς κακῆς πίστεως. Ἡ πόλις κατὰ τὸν Αὔγουστον 1868 περιέκλειε ἀκόμη παροικίαν ἢ ὁποία εἶχεν ἔλθῃ ἐκ Τεχεράνης. Αὐτοὶ ἦσαν οἱ Babistes ὁπαδοὶ τοῦ Bad, νεωτεριστοῦ, ὁ ὁποῖος προσεπάθησε, εἶνε ἀρχετὰ χρόνια, νὰ ἰδρῦσῃ μίαν νέαν θρησκείαν εἰς τὴν αὐτοκρατορίαν τοῦ Σάχη· εἰς αὐτὴν ἢ Ἀνατολὴ καὶ ἢ Δύσις ἐξ ἴσου θὰ προσηλυτίζοντο. Κατόπιν μακροῦ καὶ αἰμοφύγτου διωγμοῦ εἰς τὸν ὁποῖον οἱ ὁπαδοὶ τοῦ Bad δὲν ἔδειξαν δειλίαν, ἀλλ' ἀνενέωσαν, μὲ τὸ θάρρος τῶν μὲ τὸ ὁποῖον ἐπεθύμουν καὶ ἐδέχοντο τὸ μαρτύριον, σκηνάς τὰς ὁποίας

ἐνομιζομεν ὡς ἐξαφανισθείσας ἀπὸ τὴν ἱστορίαν, ἡ ἐξουσία, ἡ ὁποία κατεδίκασε εἰς θάνατον μεγάλον ἀριθμὸν ἐξ αὐτῶν καὶ τὸν ἀρχηγόν των, ἀπεφάσισε νὰ ἐξορίσῃ τοὺς λοιπούς. Ἡ Τουρκία ἡ ὁποία δὲν εἶχε ἀγαθὰς σχέσεις μὲ τὴν αὐτὴν τῆς Περσίας, ἔδωκεν ἐκουσίως ἄσυλον εἰς τοὺς καταδιωκομένους. Τοὺς παρεχώρησε πρὸς διαμονὴν τὴν Ἀδριανούπολιν καὶ μερικὰ χωρία τῆς Ρωμυλίας. Ὁ ἀδελφὸς τοῦ Bad ἐγκατεστάθη εἰς τὴν πρωτεύουσάν τοῦ βιλαετίου.

Ἡ ζωὴ τῶν ἐξορίστων ἦτο συνεχὲς ὑπόδειγμα ἠθικῆς καλλιέργειας. Σχεδὸν ἀπὸ τῆς ἐγκαταστάσεώς των, ἡσχολήθησαν ὅλοι εἰς ἓνα ἐπάγγελμα· αὐτὸ εἶνε ἀρχὴ τῆς πίστεώς των, ὅτι κάθε ἄνθρωπος πρέπει νὰ ἐργάζεται καὶ ἔξω ὅπως οἱ ἄλλοι μουσουλμάνοι μὲ μόνην αὐτὴν τὴν διαφορὰν, καὶ δὲν ἔπανον νὰ δίδουν τὸ παράδειγμα τῆς εὐσπλαχνίας καὶ τῆς γλυκύτητος. Παρηκολούθουν τακτικῶς τὰς δημοσίας προσευχὰς ἐντὸς τῶν τζαμιῶν. Ἐν τούτοις δὲν ἀπρηνοῦντο τῆς πίστεώς των, ἕκαστος ἐξ αὐτῶν ἦτο ἱεροκῆρυξ καὶ ἀπόστολος. Ἐνας Ταῦσος ἤρχετο νὰ ἀγοράσῃ καπνὸν εἰς τὸ μαγαζὶ ἐνὸς babiste, ὁ ἔμπορος τοῦ μαγαζιοῦσε διὰ τὴν σωτηρίαν, διὰ τὴν ἀναζωογόνησιν τῶν ψυχῶν δια τὴν ἀσέβειαν.

Ἡ συνομιλία ἐγένετο εἰς τὸν αἰῶνα ἐπὶ τῆς καὶ μὲ τὴν ἰδιαίτεράν εὐστορίαν τῆς φυλῆς του, ὅτι χωρίς τὴν ἀναγνώσιν εἰς τοὺς λόγους του εἰκόνας καὶ παρηβολίας. Ἐάν τις συναντήσει τοῦ ἐνδιαφέροντος διὰ τὴν συνδιάλεξιν, ὁ babiste ἔδιδε μερικὰ σημεῖα πλεον ἰδιαίτερα τῆς νέας διδασκαλίας του. Αὐτὸς ὁ λαϊκὸς ἀπόστολος εἶχε προσωπικὸς, προσεχόμενος ἀπὸ τὰ παζάρια, ἐπιδιορθῶν ὑποδημάς, ἢ κλέκων ψάθας, εἶνε τὰ μάλιστα ἀνατολικός. Εἶνε ἐνδιαφέρων νὰ εὐδοκῶμεν κατὰ τὰς ἡμέρας μας ἀρχὰς καὶ συνηθείας τὰς ὁποίας δυνάμεθα σχεδὸν νὰ συγκρίνωμεν ἀναγινώσκοντες τὰς παλαιὰς διηγήσεις καὶ ἰδιαίτερος τὰς πράξεις τῶν Ἀποστόλων. Οἱ Babistes προσηλύτισαν, αὐτὸ ὑπῆρξεν ἀρκετὸν διὰ νὰ θορυβηθῇ ἡ Πύλη ὁ βαλῆς δὲν ἐγνώριζε τίποτε ἀπὸ αὐτὴν τὴν θρησκείαν, δὲν ἔσκοτίζετο καθόλου, ὁ ἀπεσταλμένος τοῦ cesar δὲν ἡσχολεῖτο περισσότερον μὲ αὐτὰς τὰς θρησκευτικὰς ιδέας, αἱ ὁποῖαι ἠδύναντο νὰ καταλήξουν εἰς ταραχὰς τῶν Ἰουδαίων τῆς Ἱεροσαλήμ· ὁ ρωμαῖος κυβερνήτης καὶ ὁ τοῦρκος κυβερνήτης δὲν ἠγάπων αὐτὰς τὰς ἀνησυχίας· Ὁ βαλῆς ἔθεσε τέρμα εἰς τὴν προπαγάνδαν. Οἱ babistes διετάχθησαν νὰ εἶνε ἔτοιμοι πρὸς ἀναχώρησιν, χωρὶς νὰ τοὺς εἰπῇ κανεὶς ποῦ θὰ τοὺς ὠδήγουν. Ὁ ἀδελφὸς τοῦ Bad τοὺς συνεκέντρωσε καὶ τοὺς ἀνήγγειλε τὰς νέας δοκιμασίας «ἡ μικρά του ὀμάς, ἔλεγε, δὲν εἶχε νὰ λυπηθῇ, ἀφοῦ παρέμεινε ἠνωμένη κατὰ τοὺς πρώτους χρόνους τοῦ διωγμοῦ, ἕκαστος ἠδύνατο νὰ ζητήσῃ δικαιοσύνην ὅταν ὑπῆρξε ἀγαθός, φιλεύσπλαχνος ἄξιος τῆς ἱεράς μνήμης τοῦ ἀρχηγοῦ Μάρτυρος, τὸν ὁποῖον ἠλάβοῦντο. Μόνον ἓνας παρέμεινεν εἰς τὴν Ἀδριανούπολιν καὶ δὲν θὰ συμμετεῖχε τοῦ ταξιδίου τὸ ὁποῖον τοὺς ὑπε-

βλήθη, δὲν ἦτο ἔνοχος, ἀλλὰ νυμφευθεὶς μουσουλμανίδα, ἔχασε τὴν ἐμπιστοσύνην τῶν ἀδελφῶν του.

Ὁ δυστυχὴς αὐτός, ὁ ὁποῖος παρευρέθη εἰς τὴν ὁμιλίαν αὐτὴν, ἐπιστρέψας σπῆτι του ἀπηλιτισμένος, ἀπηγγονίσθη προξενεῖ ἔκκληξιν, ἐὰν τις ἐνθυμηθῆ ὅτι ἡ αὐτοκτονία εἶνε σχεδὸν ἄγνωστος εἰς τοὺς Ἀνατολίτας.

Τὸ 1866, οἱ babistes μετεφέρθησαν, μοῦ εἶπον, εἰς τὴν Κύπρον. Ἴσως νὰ ἐγκατέλειψαν αὐτὴν τὴν νῆσον, ὅπως ἐγκατέλειψαν τὴν Ἀδριανούπολιν.

Τῆς Ἀδριανουπόλεως, ἂν καὶ εἶνε χώρα τῆς Βουλγαρίας (;), ὁ πληθυσμὸς τῆς πόλεως εἶνε κυρίως Ἕλληνας καὶ Ὀθωμανοί. Ὁ ὀρθόδοξος ἀρχιεπίσκοπος προσδιορίζει εἰς τριάντα χιλ. τὸν ἀριθμὸν τῶν ὁμοθρήσκων του· ὁ βαλῆς ὁμοίως εἰς τριάντα χιλ. τοὺς Τούρκους. Ἡ πόλις περικλείει ἀρκετὰ σημαντικὸν ἀριθμὸν Ἰουδαίων, περισσότερον τῶν 8000 προερχομένων ἐξ Ἀνατολῆς καὶ ἄλλων ἐξ Ἰσπανίας ἀπὸ τὸν 16ον αἰῶνα. Ὁ ἀριθμὸς τῶν Ἀρμενίων ἀναβιβάζεται εἰς δύο χιλ. Οἱ βούλγαροι σχεδὸν ὅλοι γεωργοὶ καὶ ὀλιγώτερον πλούσιοι, ἀποτελοῦν τὸν ὑπόλοιπον τοῦ πληθυσμοῦ. Οἱ μικροὶ ἐργαστηριάρχαι καὶ οἱ ἐργάται Ἕλληνας εἶνε ἴδιοι μετ' ἐκείνους τοὺς ὁποίους εἶδομεν εἰς τὰ παράλια, ἴδιοι ὅπως τοὺς βλέπει κανεὶς παντοῦ.

Ἡ Ἀδριανούπολις ἔχει πολιτισμὸν ἡμι-κοινωνίαν, τῆς ὁποίας τὴν πρωτεύουσαν θέσιν κατέχουσι οἱ Ἕλληνες· οἱ ὁποῖοι τὸ ἔχον τιμὴν νὰ παρακολουθοῦν τὰς ἀνηθείας τῆς Εὐρώπης. Αἱ γυναῖκες παίζουν πιάνο καὶ φοροῦν μόδας τῶν Παρισίων, οἱ ἄνδρες ἀναγιγνωσκουσι τὰ βιβλία μας· εἶνε εὐκόλον νὰ εὐρεθοῦν συνομιληταὶ οἱ ὅποιοι ὁμιλοῦν τὴν γαλλικὴν. Ἐκπλήττεται κανεὶς νὰ συναντᾷ ἀνηθείας τῆς Γαλλίας ἢ τοῦλάχιστον τὸ ἐξωτερικὸν τοῦ πολιτισμοῦ μας εἰς τὰς ὄχθας τοῦ Ἐβρου, καὶ θὰ ἀπέβαινε κανεὶς κακὸς ἂν παρετήρει τὴν κοινωνίαν αὐτὴν μετ' πνεῦμα πολὺ κριτικόν.

Περισσότερον ἀξίζει νὰ τονίσωμεν τὴν ἐγκάρδιον ὑποδοχὴν τὴν ὁποίαν μᾶς κάμουν καὶ διερχόμεθα τὰς ἐσπέρας μερικὰς ὥρας ἀναπαύσεως εἰς τὰ μεγάλα ἀνατολίτικα σαλόνια ἐπιπλωμένα μετ' γούστο καὶ πολυτέλειαν, εἰς τὸ μέσον γυναικῶν αἱ ὁποῖαι ἔχουν πάντοτε κατὰ τὸ παράδοξον τῆς Ἀνατολῆς, εἰς τὸ μέσον ἀνδρῶν οἱ ὁποῖοι ἀποκαλύπτουν μετ' τὴν διάλεκτόν μας, σκέψιν τόσον διάφορον τῆς ἰδικῆς μας. Ἐὰν ἀπὸ τῆς Ἀλεξανδρείας μέχρι τῆς Μαύρης Θαλάσσης καὶ ὡς τὰ βάθη τῆς Θράκης τὸ ἴδιον πιάνο παίζει μετ' τὰ ἴδια γούστα, ἡ μονοτονία αὐτὴ δὲν ἔχει τίποτε νὰ προσκρούσῃ εἰς τὸ κλίμα. Βέβαια δὲν θὰ εἶνε αἱ πλέον νέαι μόδες, αἱ ὁποῖαι παρ' ὅλην τὴν ὑπομονὴν τῶν κυριῶν, φθάνουν εἰς τὰ μικρὰ εὐρωπαϊκὰ κέντρα.

(Σ 147) «Dauna» (Δούναβις) «Ἀδριανούπολις», ἐφημερίδες βουλγαρικαὶ αἱ ὁποῖαι πρὸ ὀλίγου ἰδρύθησαν.

(Σ 148) Δὲν πρέπει ποτε νὰ ξεχνῶμεν ὅτι ὅλοι (ξεσηκώματα) αἱ ἀνα-

στατώσεις τῶν ἐθνοτήτων εἰς τὴν Τουρκίαν ἀρχίζουσι ἀπὸ τὸ σχολεῖον. Εἰς μέγαλον ἀριθμὸν χωρίων Ἑλληνικῶν τῆς Ρωμυλίας βλέπει τις ἀκόμη μέγαλον χάριτην τελειότατον τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος, τῆς Θράκης καὶ τῆς Μακεδονίας. Αὐτὸς εἶνε ἔργον τοῦ πατριώτου Ρήγα Φεραίου, ὁ ὁποῖος τριάντα χρόνια, πρὸ τῆς ἐπαναστάσεως τοὺς διεμοίρασεν εἰς ὅλα τὰ μέρη τῆς ὀθωμανικῆς αὐτοκρατορίας. Αὐτὸς εἶνε ἕνα πολῦτιμον καμήλιον. Πόσον συντέλεσε εἰς τὸ νὰ ἰσχυροποιήσῃ εἰς τὰς καρδίας τὴν ἐπιθυμίαν τῆς ἀπελευθερώσεως!

(Σ. 117—119) Ἐγένετο πολὺς θόρυβος περὶ τὰ 1860 διὰ μίαν καθολικὴν Βουλγαρίαν, διὰ τὴν ὁποίαν ἐνδιεφέρετο ἡ αὐτὴ τῆς Ρώμης. Δύναται νὰ βλέπῃ κανεὶς σήμερον εἰς τὴν Ἀδριανούπολιν ποῖα ἀποτελέσματα ἔφερε αὐτὴ ἡ κίνησις. Ἡ καθολικὴ προπαγάνδα τῶν τελευταίων ἐτῶν ἐγένετο ἀπὸ Πολωνοὺς ἱεραποστόλους, οἱ ὁποῖοι ὀμιλοῦντες τὴν σλαβικὴν ἡννοοῦντο ἀπὸ τὸν λαόν. Οἱ πατέρες τῆς μεταρρυθμίσεως ὑπῆρξαν οἱ πρῶτοι οἱ ὁποῖοι ἀνέλαβον τὴν ἀλλαγὴν τῆς θρησκείας τῶν Βουλγάρων. Ἡ Πύλη ἡννόησε τὰς προθέσεις των. Μία περισσότερα θρησκευτικὴ κοινότης εἰς τὴν Τουρκίαν, εἶνε νέα ἀρχὴ ἐκμετάλλεως τῶν οὐρανίων.

Ἐνῶ ὁ καρδινάλιος τῆς Ρώμης Παύλος ἠμύλοει, χωρὶς νὰ ἐξογκῶν τὰς ἐλπίδας καὶ τὴν ἐλπίαν ἐλογίζετο τὴν ἐπιβολὴν τῆς πίστεως εἰς τὴν κατὰ Μαρίτσα ὁ Κωνσταντινουπόλεως, διέτρεχε τὴν ἐπαρχίαν καὶ ἐνεθάρρυνε τὰς μεταστροφάς (τοὺς ἀλλαξοπιστοῦντας).

Οἱ Πολωνοὶ ἱεραποστολοὶ ἠθέλησαν νὰ κτίσουν ἐκκλησίαν πλησίον τῆς Ἑλληνικῆς ἀρχιεπισκοπῆς. Ὁ ἀρχιεπίσκοπος ὑπέδειξε εἰς τὸ μεζλίσι ὅτι τὸ οἰκόπεδον ἦτο βακοῦφι καὶ ἡ ἐκκλησία ἐγκατελείφθη. Οἱ Πολωνοὶ μετεφέρθησαν εἰς τὸ Κερίσχανε, χωρίον ἰδρυμένον εἰς τὰς πύλας τῆς Ἀδριανουπόλεως. Ἐχουν ἀπὸ 5 ἐτῶν σχολεῖον εἰς τὸ ὁποῖον δὲν ἐφοίτουσι περισσότεροι τῶν 30 μαθητῶν καὶ τὸ ἐγκατέλειψαν. Οἱ καθολικοὶ ἐνωτικοὶ βούλγαροι εἶνε σήμερον περὶ τὰς 2000. Ὁ ἐπίσκοπος των, σεβ. Ραφαήλ, εἰς τὸν ὁποῖον ἡ Πύλη ἔσπευσε ν' ἀναγνωρίσῃ τὸν τίτλον ἀρχιεπισκοπῆς θρησκευτικῆς κοινότητος, δίδουσα θέσιν εἰς τὸ mesliss πλησίον τοῦ Ἑλληνικοῦ ἀρχιεπισκόπου, δὲν κρύπτει ὅμως τὴν συμπάθειάν του διὰ τοὺς Πολωνούς.

Δύο assumptionistes τῆς Nîmes καὶ τέσσαρες ἀδελφαὶ τοῦ αὐτοῦ τάγματος ἴδρυσαν πρὸ ὀλίγου μίαν νέαν ἐκκλησίαν εἰς τὴν πρωτεύουσαν τοῦ βιλαείου. Ἡ ἀποστολὴ αὐτὴ ἂν καὶ εἶχε μέτρια ἀποτελέσματα προσέφερε ὑπηρεσίας μὲ τὴν ἀφοσίωσίν της καὶ τὴν ἀγάπην της πρὸς τὸν πλησίον.